

Základní škola a mateřská škola Tasov

Č.j.:ZŠMŠ390/2020MART

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Platný od 16.9.2020

.....
Mgr. Irena Martincová

1. Charakteristika šikanování

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, které ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místě jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuky. Od jiných druhů násilí je zvláště zákeřná, protože zůstává dlouho skrytá. U obětí dochází k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu. Důraz je proto kladen na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů.

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace tzv. **kyberšikana**. Ta zahrnuje útoky v podobě e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Projevuje se i demonstrativní podobě jako je přehlížení a ignorování žáka či skupiny spolužáků. Nebezpečnost šikany spočívá v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. Ve svém zárodku se vyskytuje na všech školách. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Nesmí být akceptováno a pedagogové svým chováním nesmí podněcovat zhoršování vztahů směřujících k šikanování.

1. Projevy šikany

- **verbální šikana**, přímá a nepřímá psychická šikana (kyberšikana)
- **fyzická šikana**, přímá a nepřímá (krádeže, ničení majetku)
- **smíšená šikana**, kombinace verbální a fyzické šikana (násilné a manipulativní příkazy apod.)
- **nepřímé znaky šikanování** – žák je o přestávkách osamocen, nemá kamarády, ostatní o něj nejeví zájem, při týmových hrách bývá do družstva volen mezi posledními, vyhledává blízkost učitelů, je ustrašený a uzavřený, působí smutně, nešťastně, prospěch se občas nevysvětlitelně zhoršuje, jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, rozházené, odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí, mění svoji pravidelnou cestu do školy, vyhledává důvody pro absenci, odřeniny, rány, modřiny nedovede vysvětlit....
- **přímé známky šikanování** – posměšné známky na adresu žáka, nadávky, přezdívký, ponižování, hloupé žerty na jeho účet, pohrdavá kritika, předávání věcných nebo peněžních darů, vykonávání nemorálních až trestných činů, honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, rvačky

2. Odpovědnost školy

- škola má odpovědnost za děti a žáky. V souladu s § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích aktivit. Vytváří podmínky pro jejich zdravý vývoj. Předchází

šikanování, projevy šikany neprodleně řeší a oběti poskytne okamžitou pomoc.

- z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění, vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221 – 224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškození cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204).
- pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení trestního činu (§ 168, 167 trestního zákona).

3. Škola v prevenci šikanování

- podpora pozitivních vztahů mezi žáky a vytváření bezpečného prostředí
- solidarita a tolerance
- zaměření pozornosti na nově nastupující žáky
- zapojení všech žáků do aktivit třídy
- rozvoj spolupráce, sounáležitost, respekt
- rozvoj jednání v souladu s právními normami a důrazem na právní odpovědnost
- zajištění vzdělávání a proškolení ped. i neped. pracovníků v akreditovaných kurzech k problematice šikanování
- seznámení žáků a ped.pracovníků s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti tak pachatele, tak pro celý třídní kolektiv
- zajištění dohled ped. pracovníků nad žáky před vyučováním, během přestávek, mezi dopolední i odpoledním vyučováním, v jídelně, při přecházení žáků
- příkladné chování ped. a neped. pracovníků školy vůči sobě a vůči žákům
- doplnit školní knihovnu o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.
- pravidla chování a sankcí za jejich porušování jasně stanovit ve školním řádu
- seznámení žáků na začátku školního roku s krizovým plánem proti šikanování

4. Postup řešení šikanování (počáteční stádium)

- odhalení šikany
- dotazníky pro žáky
- rozhovor s dětmi a uvedení jmen učitelem, uvedení jmen spolužáky
- vyšetření šikany
- rozhovor s těmi, kteří na situaci upozornili
- nalezení vhodných svědků
- individuální, případně konfrontační rozhovor se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů)
- zajištění ochrany obětem
- rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

5. Postup řešení šikanování (pokročilé stádium – lynčování, výbuch skupinového násilí)

- překonání šoku ped. pracovníka a záchrana oběti

- domluva ped. pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
- zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
- pokračující pomoc a podpora oběti
- nahlášení policii
- vlastní vyšetřování
- spolupráce s dalšími institucemi (ped.psych.poradna, orgán soc.péče,

6. Výchovná opatření

- dále spolupracovat s agresorem (jeho náhled, motiv...)
- pohovor s výchovným poradcem, metodikem prevence...
- zprostředkovat dle nutnosti péči v ped.psych poradně nebo jiného odborníka
- uložit poznámku, napomenutí třídního učitele, důtku třídního učitele, důtku ředitele školy nebo sníženou známku z chování
- pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem a donutit k reakcím „mlčící“ přihlížející většinu
- ředitel školy může doporučit rodičům umístění dítěte do pobytového oddělení SVP nebo do diagnostického ústavu
- ředitel školy podává návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou

7. Spolupráce

- v rezortu školství – s pedagogicko- psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry
- v rezortu zdravotnictví - s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a se zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči...
- v rezortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a dítě, s oddělením sociální prevence
- s Policií ČR
- s rodiči – pokud rodiče informují školu o šikanování, je zodpovědný za důkladné vyšetřování ředitel školy, spolupracuje se školním metodikem prevence, výchovným poradcem a ostatními pedagogy

8. Selhání školy v řešení šikany - postup

- situaci řeší výchovný poradce, metodik prevence, ředitel
- zřizovatel
- ČŠI (Jihlava)

10. Metody:

- praktická cvičení (dramatizace)
- práce ve skupinách (hraní rolí)
- diskuse
- kladení otázek. objevování
- individuální práce
- přednáška či demonstrace

Rady dětem, které jsou šikanovány

Příloha 1

1. Poznámkám a provokacím se zasměj nebo je ignoruj. Pamatuj si , že jejich autoři jsou omezeni. Chtějí tě zastrašit a humor nebo ticho je může odhalit. Když to nějakou dobu takhle vydrží, přestane je ti bavit.
2. Můžeš jim říci, aby přestali otravovat nebo něco podobného. Musíš to ale zlostně a hned odejít. Vyzkoušej si to před zrcadlem.
3. Jestliže tě obtěžuje celá skupina, vyber si jejího nejslabšího člena, podívej se mu do očí a řekni: „ To vůbec není k smíchu.“ Pak odejdi.
4. Můžeš se přihlásit do kurzu sebeobrany, který ti dodá větší sebedůvěru. Neznamená to, že budeš „oplácet“, ale může ti to pomoci posílit tvoji sebedůvěru.
5. Drž se ve skupině – útočníci se obvykle zaměřují na osamocené děti.
6. Zeptej se člena útočnické party o samotě, proč jich musí útočit tolik na jednoho.
7. Mohlo by pomoci zavolat jednomu z útočníků a zeptat se ho, jak by se mu to líbilo, kdyby takhle někdo útočil na něj. Bude to fungovat ale jen v tom případě, máte.li k sobě nějaký vztah.
8. Porad' se se svými rodiči a pokud budou mít nějaké nápady, vyzkoušej je. Potřebuješ jejich pomoc a podporu.
9. Když tě útočníci obklopí, nezastavuj se a jdi dál. Snaž se získat nějakého svědka jejich počínání, aby učitel mohl zasáhnou bez tvého žalování.
10. Přestaň uvažovat jako oběť – takovéto jednání si nezasluhuješ. Chod' se zdviženou hlavou, předstírej sebedůvěru, i když žádnou nemáš. I když tě útočníci děsí, dívej se na ně s úsměvem. Když už nedokážeš dělat nic jiného, alespoň je ignoruj, nezastavuj se a jdi od nich. Nakonec je to přestane bavit.
11. Sežeň si v knihovně o tomto problému nějakou odbornou publikaci.
12. Ved' si záznamy o všem, co se stalo – místo, čas, co kdo řekl. Řekni svým rodičům, aby informovali školu. Šikanování by se mělo zamezit a útočníkům by jejich otřesné jednání nemělo procházet.

Jak pomoci útočníkům

Příloha 2

1. Stanovte jasné hranice.
2. Definujte je písemně.
3. Vysvětlete tresty, které budou následovat.
4. Pracujte na sebevědomí, které podporuje veškeré dobré chování.
5. Neuznávejte výmluvy.
6. Zajistěte, aby se útočník osobně omluvil.
7. Odměňujte dobré chování.
8. Stanovte cíle (vždy na jeden den nebo na jednu hodinu).
9. Mějte pro útočníky vyhrazené místo na uklidnění.
10. Nacvičujte zvládání stresu – hluboké dýchání, zavření očí.
11. Přehrávejte situace pomocí hraní rolí.
12. Pomocí hraní rolí nacvičujte, jak se vyhnou vtažení do šikanování.
13. Doporučujte dětem, aby situaci řešily odchodem.
14. Nikdy neumožněte posilování šikanujícího chování.
15. Nepřehlížejte šikanování.

Jak na nás působí ostatní

Příloha 9

Dotazník I.

Příloha 8

Škola:.....

Jméno:..... Třída:.....

A. Mezi mé přátele v naší třídě patří:

1.
2.
3.
4.

B. Jako přítele (přítelkyni) bych si nevybral/a:

1.
2.
- 3.....

C. Sám (sama) sebe hodnotím:

- a) jsem vždy v centru dění ve třídě
- b) občas se aktivně účastním, o všem jsem dobře informován/a
- c) příliš se nezapojuji do dění ve třídě
- d) zdá se mi, že třída příliš o mou účast nestojí
- e) o dění ve třídě nejvím zájem

Označ křížkem číslice, která vyjadřuje míru tvých pocitů ve třídě:

Druhy pocitů							
Pocit bezpečí	1	2	3	4	5	6	7
Pocit přátelství	1	2	3	4	5	6	7
Atmosféra spolupráce	1	2	3	4	5	6	7
Pocit důvěry	1	2	3	4	5	6	7
Vzájemná tolerance	1	2	3	4	5	6	7
Pocit ohrožení	1	2	3	4	5	6	7
Pocit nepřátelství	1	2	3	4	5	6	7
Atmosféra lhostejnosti	1	2	3	4	5	6	7
Pocit nedůvěry	1	2	3	4	5	6	7
Vzájemná netolerance	1	2	3	4	5	6	7

Najdi jednoho ze spolužáků, který je:

1. Spravedlivý:.....
2. Spolehlivý:.....
3. Zábavný:.....
4. Vždy v centru dění:.....
5. Se všemi zadobře:.....
6. Protivný:.....
7. Nespravedlivý:.....
8. Nevděčný:.....
9. Nespolehlivý:.....
10. Osamocený:.....

Dotazník II.

Příloha 7

- A. Myslím si, že naše třída.....
- B. Myslím si, že kluci v naší třídě.....
- C. Myslím si, že holky v naší třídě.....
- D. Většina učitelů na naší škole.....
- E. Moc bych si přál/a, aby učitelé.....
- F. Mým nejlepším kamarádem ve třídě je.....
- G. Kamarádem je, protože.....
- H. Myslím si, že největší pomoc v naší třídě by potřeboval/a.....
- I. Potřebuje ji, protože.....
- J. Konkrétně by mu/jí pomohlo, aby se v naší třídě cítil/a lépe.....

.....

.....

.....

.....

Dotazník pro učitele

Příloha 6

1. U následujícího výčtu činností podtrhněte ty, u kterých podle vašeho názoru děti stráví víc, jak polovinu svého volného času:
 - organizované činnosti
 - neorganizované herní činnosti
 - hravé zápasení
 - úmyslné pranice
 - fyzické šikanování
 - nadávání
 - samotářské činnosti
 - bezcílné činnosti
 - jídlo
 - rozhovor s kamarády
 - jiné činnosti (uveďte jaké):.....

2. Jsou ve škole nějaké prostory, které o přestávkách způsobují zvláštní problémy?

3. Jsou ve škole nějaké prostory, které podněcují kooperativní chování?

4. Jaké typy problémů se o přestávkách objevují?

5. Jak jsou tyto problémy řešeny?

6. Co mohou děti o přestávce dělat, když prší?

7. Všimli jste si v průběhu doby co učíte nějakých změn v činnostech, které děti o přestávkách provozují? Pokud ano, uveďte prosím stručně jakých.

8. Domníváte se, že trávení přestávek lze zlepšit? Ano? Ne?
 Pokud ano, uveďte prosím stručně jakých.

Dotazník pro děti – chování o přestávce

Příloha 5

Datum:.....

Třída:.....

Otázky:

1. Uhodil tě někdo?
2. Hrál si dnes s tebou někdo?
3. Ublížoval ti o přestávce někdo?
4. Líbila se ti přestávka?
5. Který učitel měl dnes dozor?

Život ve škole - mladší žáci

Příloha 3

Jsem chlapec _____ Jsem dívka _____ Věk _____ Ročník _____

V našem kolektivu mi jiné dítě:

- nadávalo
- řeklo něco hezkého
- pomlouvalo moji rodinu
- se pokusilo mě nakopnout
- ke mně bylo velice milé
- bylo nepřátelské, protože jsem jiný/á
- dalo mi dárek
- řeklo, že mě zbije
- povyšoval se
- dalo mi nějaké peníze
- chtělo mě přinutit, abych jim dal/a nějaké peníze
- zastráovalo mě
- položilo mi hloupou otázku
- půjčilo mi něco
- přerušilo mě ve hře
- bylo nepřátelské
- řeklo mi vtip
- lhalo mi
- přivedlo si na mě partu
- chtělo, abych ubližoval/a ostatním
- usmálo se na mě
- pokusilo se mě dostat do nesnází
- pomohlo mi něco nést
- pokusilo se mi ublížit
- pomohlo mi v práci ve škole
- nutilo mě udělat něco, co jsem nechtěl/a
- bavilo se se mnou o televizi
- něco mi vzalo
- podělilo se o něco se mnou
- křičelo na mě
- hrálo si se mnou
- pokusilo se podrazit mi nohu
- vyprávělo si se mnou o věcech, které mám rád/a
- smálo se mi
- žalovalo na mě
- chtělo mi něco zničit
- rozšiřovalo o mně lži
- pokusilo se mě uhodit

Život ve škole - starší žáci

Příloha 4

Jsem chlapec _____ Jsem dívka _____ Věk _____ Ročník _____

V našem kolektivu mi jiné dítě:

- pomohlo s domácím úkolem
- nadávalo mi
- řeklo mi něco hezkého
- pomlouvalo moji rodinu
- bylo ke mně milé
- bylo nepřátelské
- dalo mi dárek
- vyhrožovalo mi
- dalo mi nějaké peníze
- chtělo po mně peníze
- pokusilo se mě zastrašit
- položilo mi hloupou otázku
- půjčilo mi něco
- vynadalo mi
- posmívalo se mně
- bavilo se se mnou o oblečení
- řeklo mi vtip
- lhalo mi
- přivedlo si na mě partu
- chtělo, abych ubližoval/a ostatním
- dívalo se na mě zle
- pokusilo se mě dostat do nesnází
- pomohlo mi něco nést
- pokusilo se mi ublížit
- pomohlo mi s prací ve škole
- nutilo mě udělat něco, co jsem nechtěl/a
- bavilo se se mnou o televizi
- vzalo mi něco
- podělilo se o něco
- křičelo na mě
- podrazilo mi nohu
- smálo se mi
- chtělo mi něco zničit
- rozšiřovalo o mně lži
- uhodilo mě

11. Znaky šikanování

a) Nepřímé znaky šikanování mohou být:

Žák je o přestávce často osamocen, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády. Při týmových sportech je volen do družstva jako poslední. O přestávkách vyhledává blízkost učitelů a dospělých. Před třídou se bojí mluvit, je nejistý a ustrašený. Působí smutně, nešťastně, má blízko k pláči. Je uzavřený. Prospěch těchto žáků se náhle nevysvětlitelně zhoršuje. Věci (oděv) mívá poškozené, umazané, rozházené. Postrádá věci. Odmítá vysvětlit poškození a ztrátu věcí, používá nepravděpodobné výmluvy. Mění svoji pravidelnou cestu do školy. Vyhledává důvody pro absenci. Objevují se u něj modřiny, škrábance, řezné rány, které nedovede vysvětlit.

b) Přímé znaky šikanování:

Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořování, přezdívky, nadávky, ponižování, hrubé žerty. Kritika žáka, výtky pronášené nenávistně a nepřátelsky. Nátlak na žáka, aby dával věcné či peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil. Honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které oběť neoplácí. Rvačky, kde je zřetelné, kdo je slabší.

12. Informace a rady pro rodiče

Všímat si více svých dětí, věnovat jim pozornost a denně s dětmi komunikovat. Zeptat se dítěte, co jej trápí. Nerozčilovat se a neobviňovat dítě z neschopnosti. Nesnažit se situaci řešit zbitím útočníka. Vhodná skutečná řešení závisí na věku. U dětí mladších 12 let je vhodný přátelský přístup „pozvat útočníka domů na čaj.....“ U dětí starších 12 let je nutný tvrdší přístup – oznámit záležitost vedení školy. Pokud je šikanováno vaše dítě, jsou šikanovány i další děti. Zorganizovat děti do větších skupin, které se lépe ubrání. Rodiče mohou děti doprovázet a mohou se střídat u dozorů nad dětmi. Povolat policii. Pokud je vaše dítě útočníkem, zeptejte se ho, proč se tak chová. Pokud neuspějete, požádejte o pomoc pedagogicko-psychologickou poradnu. Kdyby se rodiče šikanovaných a šikanujících plně účastnili řešení problémů souvisejících. Se šikanováním, mohly by děti chodit do školy beze strachu